



## Verslag over de openbare raadpleging door de Europese Ombudsvrouw - Transparantie en inspraak van het publiek (TTIP)

Correspondentie - 06/01/2015

**Zaak** OI/10/2014/RA - **Geopend op** 29/07/2014 - **Besluit over** 06/01/2015 - **Betrokken instelling** Europese Commissie ( Geen verder onderzoek gerechtvaardigd ) |

### December 2014

*Opmerking: De zienswijzen in dit verslag weerspiegelen bijdragen aan de openbare raadpleging en dienen niet te worden beschouwd als het standpunt van de Europese Ombudsvrouw.*

*Opmerking: Dit document is uit het Engels vertaald door het Vertaalbureau van de EU.*

#### 1. Achtergrond

Op 29 juli 2014 opende de Europese Ombudsvrouw op eigen initiatief een onderzoek naar de Europese Commissie in verband met de transparantie van en de inspraak van het publiek bij de onderhandelingen over het Trans-Atlantisch partnerschap voor handel en investeringen ( *Transatlantic Trade and Investment Partnership* , kortweg TTIP). In het kader van dat onderzoek startte de Ombudsvrouw op 19 september 2014 een openbare raadpleging. Met de raadpleging werd beoogd het publiek de mogelijkheid te bieden zijn zienswijzen bekend te maken met betrekking tot de zaken die in het onderzoek aan de orde werden gesteld. De Ombudsvrouw kondigde aan dat zij de ontvangen bijdragen zou bestuderen alvorens een reeks verdere suggesties te presenteren waarmee de Commissie rekening dient te houden wanneer de onderhandelingen worden voortgezet. De Ombudsvrouw is van plan haar besluit in deze zaak in januari 2015 te publiceren.

#### 2. Overzicht van de reacties

De Ombudsvrouw heeft op het speciale TTIP-e-mailadres dat voor deze openbare raadpleging was aangemaakt, 315 reacties ontvangen. 55 reacties werden door organisaties verzonden, 3 door leden van het Europees Parlement en 257 door individuele respondenten (zie bijlage). 242 van de ontvangen reacties waren in het Engels, de overige reacties in 8 van de andere officiële EU-talen (Frans: 30, Spaans: 17, Duits: 14, Nederlands: 4, Sloveens: 3, Pools: 2, Zweeds: 2, Italiaans: 1). De belangrijkste suggesties die in deze reacties zijn gedaan, worden hieronder in punt 3 beschreven. Voor nadere details verwijzen we u naar de reacties zelf.

De Ombudsvrouw heeft tevens meer dan zesduizend e-mails ontvangen, voornamelijk in het Engels, van geïnteresseerde personen [1] . De bezorgdheid die in de overweldigende meerderheid van deze e-mails (en in veel van de reacties die naar het speciale



TTIP-e-mailadres zijn verzonden) tot uitdrukking komt, was dat de EU voor meer transparantie met betrekking tot TTIP moet zorgen, met name in haar contacten met zakelijke vertegenwoordigers. Gelet op het aantal individuele respondenten dat deze punten naar voren brengt, vindt de Ombudsvrouw het passend om ze aan het begin van dit verslag te citeren:

*"De EU zou uitermate open en transparant moeten zijn en onmiddellijk alle informatie aangaande de TTIP-onderhandelingen vrij moeten geven, in het bijzonder wanneer het over zaken gaat als milieunormen, werknemersrechten en gezondheid en veiligheid.*

*De EU moet alle communicatie met lobbyisten van grote ondernemingen openbaar maken. Helaas zijn de onderhandelingen tot nu toe veel toegankelijker geweest voor het bedrijfsleven dan voor gewone burgers. Dit moet veranderen.*

*De EU moet een overzicht geven van alle bijeenkomsten die bedrijven met wetgevers hebben gehad."*

3. Overzicht van de reacties per vraag

## Concrete maatregelen (vraag 1)

*Welke concrete maatregelen zou de Commissie uws inziens kunnen nemen om de transparantie van de TTIP-onderhandelingen te bevorderen? Op welk(e) vlak(ken) is er volgens u in het bijzonder ruimte voor verbetering?*

## Transparantie

Respondenten zouden graag zien dat er, **op proactieve wijze, meer TTIP-documenten en informatie online wordt gepubliceerd**. Dergelijk materiaal moet **zo vroeg mogelijk** beschikbaar worden gemaakt, **regelmatig worden bijgewerkt, eenvoudig te vinden zijn en idealiter beschikbaar zijn in alle officiële EU-talen**. De Commissie moet de technologische mogelijkheden benutten om bijvoorbeeld het publiek in staat te stellen kennisgevingen te ontvangen met betrekking tot wijzigingen in documenten en inzake nieuw verschenen documenten. De inhoud van essentiële documenten moet tot in detail worden toegelicht.

Een aantal respondenten was van mening dat de reeds door de Commissie genomen **maatregelen ter bevordering van de transparantie totaal ongebruikelijk zijn en de onderhandelingen in gevaar kunnen brengen**. Indien de EU tot een goed resultaat wenst te komen, zou meer transparantie praktisch gezien volgens hen niet mogelijk zijn.

Een aantal respondenten steunde de suggestie van de Ombudsvrouw om een **openbaar register** van TTIP-documenten aan te leggen, met links naar documenten die openbaar beschikbaar zijn. Het register zou een verwijzing moeten bevatten naar vertrouwelijke documenten met hun bijbehorende titel, alsmede naar de reden voor de vertrouwelijkheid. Dit zou aanvragers in staat stellen preciezere verzoeken om openbare toegang in te dienen.



Van de volgende **categorieën onderhandelingsdocumenten** [2] werd gezegd dat eventuele openbaarmaking van bijzonder belang zou zijn:

- onderhandelingsrichtsnoeren ( **mandaat** );
- **aanvankelijke EU-standpuntnota's** over alle sectoren die onder het mandaat vallen (standpuntnota's zouden meer details kunnen bevatten en kunnen worden bijgewerkt naarmate de onderhandelingen vorderen, aldus een aantal respondenten);
- **onderhandelingsstandpunten** voorafgaand aan elke onderhandelingsronde (evenals verdere nota's die door de EU worden verzonden in verband met haar onderhandelingsstandpunten ten tijde van de onderhandelingen, aldus sommigen);
- **ontwerp-aanbodvoorstellen** aangaande alle niet strikt tarief-gerelateerde onderwerpen, in ieder geval aan de kant van de EU (één respondent was van mening dat de Commissie alle EU-documenten en -voorstellen, zodra ze zijn ingediend, openbaar zou kunnen maken, aangezien dan per definitie niet langer het risico bestaat dat de strategie van de Commissie aan de Verenigde Staten zou kunnen worden onthuld);
- **geconsolideerde teksten** voorafgaand aan elke onderhandelingsronde (één lid van het Europees Parlement verzocht om de publicatie van geconsolideerde teksten die betrekking hebben op grondrechten, volksgezondheid, milieu en andere zaken die duidelijk van algemeen belang zijn; andere geconsolideerde teksten zouden openbaar moeten worden gemaakt zodra het Parlement van mening is dat de beide partijen in hoofdlijnen overeenstemming hebben bereikt);
- **ontwerp- en definitieve** versies van **losse hoofdstukken** ;
- gedetailleerde **agenda's** en gedetailleerde **verslagen van de onderhandelingsrondes** (veel respondenten juichen het nieuwe "Stand van zaken"-document toe, dat de Commissie na afloop van elke ronde publiceert; sommigen hebben voorgesteld om het zodanig uit te breiden dat het informatie bevat over wat er per onderwerp overeengekomen is, en over de zaken die nog moeten worden besproken);
- **de definitieve tekst van de overeenkomst** voorafgaand aan parafering.

Sommige respondenten gingen verder: één respondent stelde voor dat de Commissie alle **juridische adviezen** zou publiceren die verband houden met de interpretatie van de ontwerponderhandelingsstekst; andere stelden dat transparantie niet alleen van toepassing zou moeten zijn op de documenten die door de EU worden gegenereerd, maar ook op de **documenten van de Verenigde Staten** die in het bezit zijn van de EU [3] .

Veel respondenten zagen in waarom bepaalde documenten **vertrouwelijk zouden moeten blijven** (bijvoorbeeld documenten met betrekking tot tarieven of toegang tot de markt voor diensten en overheidsopdrachten). Dit zou beperkt moeten blijven tot de bescherming van strategische belangen ten tijde van de onderhandelingen en zou voor beperkte tijd moeten gelden, aldus sommigen. Bovendien moet de Commissie toelichten op welke wijze de openbaarmaking van de relevante documenten schadelijk zou zijn voor het onderhandelingsproces [4] . Eén respondent stelde voor om de Ombudsvrouw dergelijke besluiten automatisch te laten analyseren, alsof er sprake is van een klacht.

Ter voorkoming van willekeurige besluiten verzochten sommige respondenten om **eenduidige regels** voor de **indeling** van documenten. Met betrekking tot deze kwestie



deed één lid van het Europees Parlement gedetailleerde suggesties. Sommige respondenten stelden voor dat om de indeling van TTIP-documenten vast te stellen ofwel een speciale externe groep zou worden opgezet ofwel dit door een onafhankelijke instantie, zoals de Ombudsvrouw, zou worden gedaan.

Sommige respondenten benadrukten dat er geen sprake mag zijn van selectieve toegang tot documenten, waarbij als uitgangspunt moet gelden dat **een document dat voor één iemand beschikbaar is, voor iedereen beschikbaar zou moeten zijn**. Eén respondent stelde in dit verband voor om een overzicht van bekendgemaakte documenten, dat tevens details van ontvangers bevat, publiekelijk beschikbaar te stellen. In een andere reactie werd gesteld dat het feit dat TTIP-documenten, met uitzondering van het mandaat, uitsluitend in het Engels beschikbaar zijn, het gevoel versterkt dat alleen een select gezelschap er toegang toe mag hebben.

Met betrekking tot transparantie werden tot slot de volgende maatregelen voorgesteld:

Het **onderhandelingsproces** zou via **webcast** kunnen worden uitgezonden, waarbij erkende vertegenwoordigers zonder spreekrecht toegang zouden kunnen krijgen tot de zalen waar de onderhandelingen worden gevoerd.

De Commissie zou **onlinewebinars** kunnen organiseren met als doel het proces van handelsbesprekingen uit te leggen en het publiek te informeren over vrijhandelsovereenkomsten in het algemeen.

## Inspraak van het publiek

Veel respondenten brachten ideeën naar voren om de inspraak van het publiek te bevorderen, met name met betrekking tot het volgende:

### TTIP-adviesgroep

Het besluit van de Commissie om een Adviesgroep op te zetten, kon op veel bijval rekenen. De volgende suggesties voor verbetering werden gedaan, sommige door organisaties die in de Adviesgroep zijn vertegenwoordigd:

#### Samenstelling

De Commissie **zou meer details openbaar moeten maken** wat betreft de samenstelling, benoeming en rol van de Adviesgroep.

Er zou een Adviesgroep moeten worden opgezet die **evenwichtiger** is. Volgens een respondent van de vakbond is de verhouding tussen vertegenwoordigers van bedrijven en van vakbonden vier tot één.



De Adviesgroep zou haar praktijk om **deskundigen op het gebied van specifieke onderwerpen** op te nemen, moeten uitbreiden.

### **Toegang tot informatie**

**Teksten en voorstellen** die voor toekomstige onderhandelingsrondes worden opgesteld, zouden **tijdig aan de Adviesgroep moeten worden voorgelegd** om haar leden en deskundigen in staat te stellen naar aanleiding van iedere ronde gedetailleerde feedback te geven.

Aan de Adviesgroep zouden dezelfde **toegangsrechten tot geconsolideerde teksten** moeten worden verleend als aan de Raad en het Parlement.

Aan de Adviesgroep zouden uitgebreide **briefings over de posities van de Verenigde Staten** moeten worden gegeven, zelfs als deze posities door de VS niet openbaar worden gemaakt. De Adviesgroep zou tevens de mogelijkheid moeten hebben commentaar te geven op de posities van de VS.

### **Leeszaal**

De leeszaal zou moeten worden omgezet in een **onlinetool met beveiligde toegang** (bijvoorbeeld ECAS), waarin leden van de Adviesgroep en hun deskundigen met behulp van track-changes opmerkingen kunnen plaatsen en wijzigingen kunnen aanbrengen.

**Deskundigen** die voor specifieke onderwerpen zijn benoemd tot vervangers van leden van de Adviesgroep, **zouden toegang moeten hebben** tot de onlinetool met beveiligde toegang.

Er moeten **sancties** worden opgelegd, zoals uitsluiting uit de Adviesgroep, wanneer leden (of hun vervangers of deskundigen) de geheimhoudingsplicht schenden.

### **Feedback**

De Commissie moet **reageren op opmerkingen** en wijzigingsvoorstellen van de leden van de Adviesgroep en hun vervangers.

Door de Adviesgroep gegeven **advies** moeten worden **gepubliceerd**, met een toelichting over wat de Commissie met dat advies heeft gedaan.

## **Openbare raadplegingen**

De volgende suggesties werden gedaan in verband met de openbare raadplegingen die de Commissie naar aanleiding van TTIP heeft gehouden [5].

Sommige respondenten hebben voorgesteld openbare raadplegingen te houden: (i) over



aanvankelijke standpuntnota's die door de Commissie moeten worden gepubliceerd over alle onderwerpen die in de onderhandelingsrichtsnoeren aan de orde komen (of over elk handelsaspect dat betrekking heeft op EU- en nationale regelgeving); (ii) over elk specifiek **hoofdstuk** – zodra dit afgesloten en gepubliceerd is; (iii) over de **definitieve geconsolideerde ontwerp tekst** voorafgaand aan parafering. Anderen hielden een pleidooi voor een **duurzaamheidseffectbeoordeling**.

Een aantal respondenten stelde dat bijzondere nadruk zou moeten komen te liggen op **het betrekken van "ondervertegenwoordigde" groepen**. De gebruikte **talen** moeten geschikt zijn om inspraak aan te moedigen.

De Commissie dient zinvol om te gaan met reacties, een **gedetailleerd analyseverslag** op te stellen en een **intensieve dialoog aan te gaan met belanghebbenden** om de resultaten te bespreken. Alle voorstellen die in reactie op deze openbare raadplegingen worden opgesteld, dienen **online te worden gepubliceerd**.

De Commissie moet ervoor zorgen dat de **resultaten** van de openbare raadplegingen **volledig terug te vinden zijn** in de richting die de onderhandelingen uitgaan. Wanneer dit niet gebeurt, dient de Commissie dit volledig toe te lichten.

Sommige bijdragen vestigden de aandacht op de **technische barrières** die voorkomen bij het reageren op openbare raadplegingen, zoals het vastlopen van systemen, beperkingen van het aantal karakters bij opties met vrije tekst en in een bepaalde richting sturende meerkeuzevragen.

## Betrokkenheid van belanghebbenden

### Gestructureerde betrokkenheid van belanghebbenden

Sommige respondenten brachten naar voren dat DG Handel in het kader van haar jarenlange dialoog met het maatschappelijk middenveld reeds een grote hoeveelheid bijeenkomsten over TTIP heeft georganiseerd. Bovendien zijn ten tijde van de TTIP-onderhandelingsrondes nieuwe bijeenkomsten met belanghebbenden georganiseerd die geïnteresseerde partijen in staat stelden hun mening te uiten en een stand van zaken te krijgen van de hoofdonderhandelaars van de EU en de VS. De volgende voorstellen tot verbetering werden gedaan:

**De TTIP-taskforce van de Commissie moet worden versterkt, waarbij nadruk moet worden gelegd op de contactpunten voor het maatschappelijk middenveld.**

Eén respondent stelde voor dat de Commissie een tijdschema zou opstellen **waarin alle stappen van de onderhandelingen worden opgenomen**, alsmede de documenten die zullen worden gepubliceerd. Om de belanghebbenden betrokken te houden is de tijdige publicatie van zowel vergaderschema's als datums van de onderhandelingsrondes van belang. Daarnaast werd voorgesteld dat de Commissie **een activiteitenkalender van de**



aanstaande TTIP-onderhandelingsrondes zou publiceren, waarbij voor specifieke onderwerpen de naam van de contactpersoon wordt gegeven aan wie men suggesties van het publiek kan doorgeven.

De Commissie zou **voorafgaand aan en onmiddellijk na elke onderhandelingsronde** een conferentie voor belanghebbenden moeten organiseren. Sommige respondenten vonden dat een **schema moet worden opgesteld waarin het standpunt over ieder hoofdstuk meer in detail wordt uiteengezet** (een uitbreiding van het "Stand van zaken"-document), en dat dit schema sneller moet worden verstrekt dan op dit moment.

De Commissie zou **onderwerp-specifieke briefings voor belanghebbenden** moeten organiseren [6]. Eén respondent stelde dat het nuttig zou zijn om toegang te hebben tot informatie over de status van de onderhandelingen, bijvoorbeeld op het gebied van volwassenenonderwijs.

Wat betreft zaken die voor de sociale partners van bijzonder belang zijn, zoals arbeidsvoorwaarden, moeten de **structuren van de sociale dialoog** worden aangepast zodat de discussies diepgaander kunnen worden, en moeten de teksten openbaar worden gemaakt. DG Handel moet, in samenwerking met DG Werkgelegenheid, binnen alle bestaande sectorale comités voor de sociale dialoog verdere discussies over relevante aspecten van TTIP op gang brengen en, waar dergelijke comités ontbreken, fora opzetten die bestemd zijn voor discussies tussen sociale partners. Eén respondent van de vakbond stelde dat vakbonden uit de EU toegang zouden moeten krijgen tot EU-onderhandelaars, evenredig met de vakbonden in de Verenigde Staten.

De Commissie zou een **digitale leeszaal** moeten opzetten die belanghebbenden, door middel van een geaccrediteerd wachtwoordstelsel, toegang biedt tot vertrouwelijke sectorspecifieke documenten. Met een dergelijk systeem zou tevens het lekken van vertrouwelijke documenten kunnen worden opgespoord. In één bijdrage werd voorgesteld **sancties** op te leggen wanneer de geheimhoudingsplicht wordt geschonden, met inbegrip van, maar niet beperkt tot, het bezitten, doorspelen, kopiëren of publiceren op websites van (gedeelten van) documenten met een vertrouwelijk karakter.

Sommige bedrijfsorganisaties stelden voor om een **KMO/MKB-hulpdesk** op te zetten met als doel als contactpunt te dienen voor bedrijven, informatie te verzamelen en advies te geven over zaken die verband houden met toegang tot de markt, zoals handelsbarrières, moeilijkheden op het gebied van overheidsopdrachten, het voldoen aan normen, enz.

### **Niet-gestructureerde betrokkenheid van belanghebbenden**

Naast de hierboven beschreven meer gestructureerde manieren zijn er minder gestructureerde manieren om belanghebbenden grotendeels te betrekken bij bijeenkomsten en correspondentie met de Commissie ten aanzien van TTIP. In een overweldigend aantal van de reacties die naar aanleiding van de openbare raadpleging door de Ombudsvrouw zijn ontvangen, werd bezorgdheid geuit over de vermeende dominantie van het bedrijfsleven wat dergelijke bijeenkomsten en contacten betreft. Om dit aan te pakken werden de



volgende suggesties gedaan:

De Commissie zou een **lijst moeten publiceren van alle bijeenkomsten** die door de onderhandelaars zijn gehouden met belanghebbenden (met inbegrip van bedrijfs- en lobbyorganisaties). In een dergelijke lijst zouden de data van de bijeenkomsten moeten worden opgenomen, een overzicht van de deelnemers en de besproken onderwerpen (bijvoorbeeld in de vorm van agenda's en notulen).

De Commissie zou **alle schriftelijke communicatie** met betrekking tot de onderhandelingen tussen de Commissie en belanghebbenden moeten **publiceren**, met inbegrip van indieningen.

De **samenstelling en belangenverklaringen van onderhandelaars** en van hun teams zouden moeten worden gepubliceerd om belangenconflicten of de perceptie van dergelijke conflicten te voorkomen. Dit dient tevens te gelden voor individuele personen die voorheen bij de onderhandelingen betrokken waren maar de Commissie inmiddels verlaten hebben. Wat dit laatste betreft, verzocht één respondent de Ombudsvrouw een onderzoek op eigen initiatief te starten naar "draaideur"-gevallen in het kader van de TTIP-onderhandelingen.

Volgens sommige respondenten is meer dan 30% van de belangengroeperingen uit de particuliere sector die inzake TTIP bij de Commissie heeft gelobbyd, niet ingeschreven in het (vrijwillige) **Transparantieregister**. Volgens hen zou de transparantie op dit gebied worden bevorderd wanneer bedrijven die bij de EU lobbyen, zich verplicht in dit register moeten inschrijven.

Sommige respondenten waren van mening dat de **institutionele cultuur** binnen de Commissie ertoe neigt bedrijfsbelangen op een bevoorrechte positie te plaatsen, en dat dit moet veranderen.

## Rol van het Parlement en de Raad

In een aantal reacties naar aanleiding van de openbare raadpleging kwamen suggesties naar voren die relevant zijn voor het Europees Parlement [7] en de Raad. Aangezien bij het onderzoek van de Ombudsvrouw de nadruk op de Commissie ligt, worden hierna suggesties belicht naar aanleiding waarvan de Commissie maatregelen zou kunnen nemen:

Er werd voorgesteld dat de Commissie **alle schriftelijke communicatie** tussen de Commissie en de institutionele belanghebbenden (met name het Parlement en de lidstaten) met betrekking tot de onderhandelingen zou **publiceren**, evenals een **overzicht van alle bijeenkomsten** die door de Commissie worden gehouden met het Parlement en de lidstaten.

Een terugkerende suggestie met betrekking tot de rol van het Europees Parlement was dat **leden van het Europees Parlement volledig op de hoogte zouden moeten worden gesteld**, ook na afloop van iedere onderhandelingsronde, zodat ze de onderhandelingen





kunnen volgen en het concept en de definitieve versies van de overeenkomst namens hun achterban aan een nauwkeurig onderzoek kunnen onderwerpen. Volgens sommige respondenten zouden ook andere parlementaire commissies (en niet alleen de Commissie internationale handel) toegang tot de geconsolideerde teksten moeten hebben en zou de toegang meer algemeen moeten worden.

**Gedetailleerde regels over hoe het Parlement en de Raad op de hoogte worden gehouden** en aan het onderhandelingsproces bijdragen, moeten openbaar worden gemaakt, zodat deze instellingen en de betrokken nationale autoriteiten volledige verantwoordelijkheid af moeten leggen aan de burgers die door hen worden vertegenwoordigd, aldus sommigen.

## Beste praktijk (vraag 2)

*Gelieve voorbeelden te geven van de beste praktijk die u op dit gebied bent tegengekomen (met name bij directoraten-generaal van de Europese Commissie of andere internationale organisaties) en waarvan u denkt dat ze binnen de hele Commissie zouden kunnen worden toegepast.*

De respondenten van de openbare raadpleging door de Ombudsvrouw citeerden talloze voorbeelden van beste praktijken, met name de volgende:

**WIPO (Wereldorganisatie voor de intellectuele eigendom):** De onderhandelingen die hebben geleid tot het WIPO-verdrag ter vergemakkelijking van de toegang tot gepubliceerde werken voor mensen met een visuele handicap, werden door veel respondenten als voorbeeld gesteld, hoewel sommigen erkenden dat de TTIP-onderhandelingen een andere omvang hebben. De lancering van het constant bijgewerkte concept van de documenten, de webcast van de WIPO-onderhandelingen en luisterzalen waar belanghebbenden konden luisteren naar de onderhandelaars die aan het werk waren, werden genoemd, evenals het feit dat de agenda's van bijeenkomsten, lijsten van deelnemers, ontwerpbevestigingen en verslagen over de voortgang van onderhandelingen tijdig werden gepubliceerd. Er werden belangengroeperingen opgezet en de voortgang van de activiteiten daarvan werd online beschikbaar gesteld, aldus respondenten. Maatschappelijke organisaties hebben gedurende het proces commentaar gegeven en op doeltreffende wijze bijgedragen aan het uiteindelijke resultaat, aldus de respondenten [8].

**WTO (Wereldhandelsorganisatie):** Ondanks het feit dat de respondenten erkenden dat de WTO regelmatig door het maatschappelijk middenveld wordt bekritiseerd, zijn tijdens onderhandelingen opgestelde bijdragen, voorstellen en verslagen van commissievoorzitters beschikbaar op de website van de WTO, aldus de respondenten. Verschillende onderhandelingsteksten kunnen worden geraadpleegd, waaronder aanvankelijke ontwerpvoorstellen, compromisteksten, nationale bijdragen en notulen van de meeste bijeenkomsten. Er kunnen diverse versies van de teksten worden geraadpleegd, variërend van de versie die aan de tafel van de onderhandelaars is opgesteld tot het definitieve, overeengekomen compromis en het door de WTO-leden gegeven commentaar. Bij het onderhandelingsproces van de WTO over een handelsfacilitatieovereenkomst was het



bijvoorbeeld gebruikelijk dat de geconsolideerde onderhandelingsstekst na afloop van elke onderhandelingsronde en voorafgaand aan de volgende onderhandelingsronde openbaar werd gemaakt via de WTO-website. Sommige respondenten waren van mening dat de WTO ook wat betreft outreach een voorbeeldfunctie zou kunnen vervullen. In het bijzonder worden ngo's tijdens ministerconferenties dagelijks op de hoogte gehouden en mogen ze standpuntnota's indienen over bepaalde WTO-onderwerpen. Het WTO-secretariaat deelt deze onderwerpen mede aan de leden.

**FTAA (Vrijhandelszone van de Amerika's):** Uit een aantal reacties kwam naar voren dat de Vrijhandelszone van de Amerika's, ondanks het feit dat geen definitieve overeenstemming werd bereikt, een van de beste voorbeelden is gebleken van hoe handelsbesprekingen gedurende de hele onderhandelingsprocedure open en toegankelijk voor het publiek kunnen zijn. Er werd een speciale FTAA-website opgezet waar de volledige tekst van de ontwerpovereenkomst werd gepubliceerd (die door sommigen werd omschreven als "*de geconsolideerde onderhandelingsstekst, die we zien als het allerbelangrijkste document bij welke onderhandeling dan ook*") telkens wanneer de onderhandelaars overeenstemming hadden bereikt over een nieuwe versie. Daarnaast bevatte de website schriftelijke bijdragen van maatschappelijke organisaties, gedetailleerde informatie over de instructies en tijdschema's die voor de onderhandelingsgroepen golden, alsmede informatie over het voorzitterschap van iedere groep voor elke onderhandelingsronde. Het maatschappelijk middenveld werd voortdurend uitgenodigd om haar standpunten over elk aspect van de overeenkomst kenbaar te maken, terwijl de onderhandelaars de beste praktijk vaststelden en verspreidden inzake de raadpleging van het maatschappelijk middenveld op nationaal en lokaal niveau, aldus de respondenten die dit voorbeeld citeerden.

**UNFCCC (Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering):** Volgens de bijdragen waarin het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering werd genoemd, worden de onderhandelingsstukken en indieningen van de partijen openbaar gemaakt voordat de onderhandelingen van start gaan. Waarnemers, onder wie externe belanghebbenden, wonen de sessies bij en mogen op verzoek van de partijen stukken indienen.

**Het Verdrag van Aarhus:** In andere bijdragen werd gesteld dat de transparantie zou moeten worden bevorderd overeenkomstig de normen van het Verdrag van Aarhus. Bijeenkomsten van het bestuursorgaan en de ondersteunende organen zijn in de regel openbaar, aldus de respondenten. Aangewezen waarnemers mogen deelnemen aan bijeenkomsten van partijen en aan redactiegroepen om teksten op te stellen ten tijde van de onderhandelingen. De Taskforce van het Verdrag van Aarhus inzake de inspraak van het publiek op internationale fora werd ook genoemd.

Tot slot vermeldden de respondenten (i) het directoraat-generaal Milieu van de Commissie (en in het bijzonder de procedures ervan voor het opstellen van niet-wetgevende documenten); (ii) het melkmarktobservatorium van DG Landbouw; (iii) het besluit van de Commissie van 2010 om een ontwerpstekst van de Handelsovereenkomst ter bestrijding van namaak (ACTA) vrij te geven; (iv) de onderhandelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie over een verdrag inzake tabaksontmoediging, en met name het feit dat de notulen van de



bijeenkomsten van het bestuursorgaan op internet werden gepubliceerd; (v) het compendium van de Economische Commissie voor Europa (ECE) bestaande uit casestudies van goede praktijken inzake de bevordering van inspraak van het publiek; (vi) door het Britse milieuoagentschap georganiseerde openbare raadplegingen; (vii) de Kroatische "Gedragscode inzake de raadpleging van het geïnteresseerde publiek bij procedures voor het vaststellen van wetten" en in het bijzonder het Kroatische Bureau voor samenwerking met ngo's; en (viii) de Internationale Unie voor Telecommunicatie die – aldus één respondent – is begonnen met het online streamen van bijeenkomsten en het publiceren van meer documenten (verslagen, amendementen, standpunten van lidstaten) om in te gaan op de kritiek van ngo's.

## **Gevolgen van transparantie (vraag 3)**

*Op welke manier zou een grotere mate van transparantie uws inziens de uitkomst van de onderhandelingen kunnen beïnvloeden?*

In de meeste reacties werd aangegeven dat **een grotere mate van transparantie** de uitkomst van de onderhandelingen in **positieve** zin zou beïnvloeden. In het bijzonder zeiden ze dat een grotere mate van transparantie:

- zal helpen bij het opnieuw definiëren van het proces voor het nemen van belangrijke besluiten ten tijde van handelsbesprekingen, waardoor de Commissie meer openheid zal geven, meer verantwoordelijkheid zal afleggen en een **groter vertrouwen** zal genieten;
- zal leiden tot **democratische legitimiteit** en bevordering van de doeltreffendheid, de kwaliteit en het evenwicht van de overeenkomst. TTIP heeft voornamelijk betrekking op regelgevingskwesties waarvoor de EU procedures voor inspraak van het publiek en transparantie heeft opgezet;
- **ten goede zal komen** aan de **toekomst van de EU** in meer algemene zin, aangezien het vermeende gebrek aan transparantie inzake TTIP de anti-Europese lobby zal versterken;
- de beste manier is om **mythen** en misverstanden omtrent TTIP **uit de wereld te helpen** ;
- de kwaliteit van het openbare debat omtrent TTIP zal verbeteren, waardoor belanghebbenden, op zinvolle wijze en **gebaseerd op feiten** , invloed zullen kunnen uitoefenen op de onderhandelingen en de kans dat parlementen hun toestemming geven groter zal worden;
- een grote verscheidenheid aan **deskundigen** in staat zal stellen de Commissie (en het Parlement) van analytische inbreng te voorzien;
- de steun van een **ruime meerderheid** in het **Europees Parlement** zal waarborgen wat betreft de definitieve uitkomst, door ervoor te zorgen dat het Parlement gefundeerde punten van bezorgdheid kan uiten en kan evalueren of met die punten rekening is gehouden;
- ertoe zal leiden dat **vroegtijdig wordt vastgesteld** welke bepalingen de steun van de belangrijkste belanghebbenden ontberen (wat anders pas tijdens het ratificatieproces naar voren zou komen);
- het risico zal verkleinen dat de TTIP hetzelfde lot is beschoren als **ACTA** , waardoor men de EU-burgers zou onthouden van de positieve gevolgen die een uitgebreid trans-Atlantisch partnerschap voor handel en investeringen zou kunnen meebrengen;
- heeft bewezen bevorderlijk te zijn voor de **ontwikkeling van handel** op zich [9] ;



- eerder het **algemeen belang** zal dienen dan particuliere belangen;
- **burgers** en politici op alle niveaus **in staat zal stellen een actieve rol te vervullen** en hun volledig inzicht zal verschaffen in de veranderingen die deze overeenkomst zal meebrengen;
- de landen waarop de overeenkomst van invloed zal zijn (zoals kandidaat-EU-lidstaten, mogelijke kandidaat-EU-lidstaten en de EVA-landen) maar die er tot dusver niet bij betrokken zijn geweest, in staat zal stellen de voortgang van de onderhandelingen te volgen en mogelijk te beïnvloeden;
- ervoor zal zorgen dat de **geheimhoudingsplicht wordt geëerbiedigd** en dat de ongeautoriseerde vrijgave van documenten afneemt;
- ervoor zal zorgen **dat men minder afhankelijk wordt van uitgelekte documenten** en voor alle betrokkenen gelijke voorwaarden zal creëren;
- ervoor zal zorgen dat de Commissie **aanzienlijk minder** verzoeken om openbare toegang tot documenten krijgt;
- **kleine en middelgrote ondernemingen** in staat zal stellen zich aan de veranderende marktomstandigheden aan te passen door geleidelijk maatregelen ten uitvoer te leggen die vanaf het moment dat de overeenkomst van kracht wordt, noodzakelijk zullen zijn.

Aan de andere kant is één respondent van mening dat een grotere mate van transparantie:

- de EU om drie redenen een **negatieve uitkomst** (of geen enkele uitkomst) zal opleveren: (i) door bij een handelsbespreking min of meer open kaart te spelen tegenover je onderhandelingspartner, neemt je onderhandelingscapaciteit af; (ii) gepubliceerde documenten zouden "nee-zeggars" technische details verschaffen op basis waarvan onterechte, sinistere plots kunnen worden verzonnen om de EU-bevolking te beroven van haar politieke rechten en arbeidsrechten, van bescherming tegen schadelijke stoffen, enz.; (iii) de Commissie zou worden bedolven onder dwingende verzoeken om ongegronde beschuldigingen te weerleggen, misvattingen te corrigeren of de ingewikkelde zaken ten aanzien van handelsbeleid in het algemeen toe te lichten. In een aantal reacties werd opgemerkt dat de **strategische belangen van de Unie vertrouwelijk moeten blijven** ten tijde van de onderhandelingen. Indien dit niet gebeurt, kan dit heel goed nadelige gevolgen hebben voor de uitkomst van de onderhandelingen.

Tot slot waren sommige respondenten van mening dat er nooit een grotere mate van transparantie zal worden geboden, omdat dit zou leiden tot een volledig stuklopen van de TTIP-onderhandelingen.

4. Overzicht van de punten die naar voren zijn gebracht

## De inhoud van de onderhandelingen

Hoewel de Ombudsvrouw heeft gemeld dat haar openbare raadpleging geen betrekking heeft op de inhoud van de onderhandelingen, zijn er individuele respondenten geweest die hun bezorgdheid hebben geuit ten aanzien van de volgende zaken:

### EU-normen



Individuele respondenten vroegen zich af of de EU haar hoogwaardige normen op het gebied van maatschappelijk welzijn, arbeidsleven, voedselkwaliteit en duurzame landbouw enz. zal blijven handhaven.

## Gevolgen voor openbare diensten

Er zijn zorgen geuit over de mogelijke privatisering van openbare diensten, met name op het gebied van gezondheid en onderwijs.

## Gevolgen voor lage-inkomenslanden

Sommige respondenten merkten op dat TTIP mogelijk negatieve gevolgen kan hebben voor minder ontwikkelde landen.

## Beslechting van geschillen tussen investeerders (ISDS)

Veel individuele respondenten brachten zorgen aan het licht die verband houden met ISDS.

## Economisch voordeel

Sommige respondenten verwezen naar onderzoeken die hebben aangetoond dat TTIP geringe economische voordelen meebrengt.

## Tijdschema

Sommige respondenten hielden vol dat het nooit zal lukken om de TTIP-onderhandelingen binnen het gestelde tijdsbestek af te ronden. Hoe sneller het proces verloopt, hoe minder transparant het zal zijn, aldus deze respondenten.

## TTIP beëindigen

Sommige respondenten verzochten om beëindiging van de onderhandelingen.

## Debat in de lidstaten

Volgens sommige respondenten zou er in iedere lidstaat een verplichte en langdurige raadpleging moeten worden georganiseerd over de vraag of de regering zich al dan niet bij de overeenkomst zou moeten aansluiten. Sommige respondenten stellen voor om, voordat de overeenkomst wordt gesloten, in iedere lidstaat een referendum te houden. Anderen



staan erop de overeenkomst door nationale parlementen te laten ratificeren. Er moet tevens voor grotere betrokkenheid van lokale autoriteiten worden gezorgd. Veel respondenten haalden aan dat er in de lidstaten gebrek is aan openbare informatie en dat er behoefte is aan meer informatie die via de media wordt verspreid.

## **Andere overeenkomsten**

Volgens sommige respondenten verdienen de verdienstelijke inspanningen van de Commissie en de Verenigde Staten om de transparantie van de TTIP-onderhandelingen te bevorderen navolging bij andere handelsbesprekingen waarbij de Commissie onderhandelt. Een andere respondent raadde de EU af om te onderhandelen met handelspartners die weigeren op basis van democratische verantwoordingsplicht en openheid in gesprek te gaan.

## **Het werk van de Ombudsvrouw**

Niettegenstaande het feit dat het besluit van de Ombudsvrouw om het publiek te raadplegen werd toegejuicht, merkten sommige respondenten op dat het werk van de Ombudsvrouw onvoldoende bekendheid geniet. Als zodanig is het onwaarschijnlijk dat de reacties de wijdverbreide weerstand onder de bevolking tegen TTIP weerspiegelen. Andere respondenten, die pas een week vóór de sluiting van de openbare raadpleging kennis ervan namen, beklagden zich erover dat ze binnen zo'n korte tijd moesten reageren.

Ter aanvulling op de openbare raadpleging stelde één respondent voor om de Commissie, bij elke maatregel die de Ombudsvrouw aan de Commissie voorstelt, te laten aangeven hoe en wanneer zij deze zal uitvoeren. Wanneer een bepaalde maatregel niet ten uitvoer wordt gelegd, dient de Commissie toe te lichten waarom.

Ten slotte werd de Ombudsvrouw aangemoedigd om haar onderzoeken uit te breiden naar andere vrijhandelsovereenkomsten zoals de Overeenkomst betreffende de handel in diensten (TISA), de Uitgebreide economische en handelsovereenkomst (CETA), alsmede andere bilaterale vrijhandelsovereenkomsten.

Bijlage: Overzicht van de bijdragen

De volgende bijdragen werden naar de speciale TTIP-mailbox van de Ombudsvrouw verzonden.

## **Organisaties**

- Access Info Europe
- Access
- Allianz der öffentlichen Wasserwirtschaft e.V.
- Alpe Adria Green
- American Chamber of Commerce to the EU (AmChamEU)
- Bundesverband der Deutschen Industrie
- Bundesverband Öffentliche Dienstleistungen (bvöd)



- Business Europe
- City of Munich
- Client Earth
- Compassion in World Farming
- Confederación Española de Organizaciones Empresariales (CEOE)
- Confederation of Danish Industry
- Confederation of Swedish Enterprise
- Copa - Cogeca
- Corporate Europe Observatory (CEO)
- Dansk Magisterforening
- Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK)
- European Association for the Education of Adults (EAEA)
- European Centre of Employers and Enterprises providing Public Services (CEEP)
- European Consumer Organisation (BEUC)
- European Digital Rights (EDRi)
- European Milk Board
- European Movement International
- European Public Health Alliance (EPHA)
- European Services Forum (ESF)
- European Trade Union Committee for Education (ETUCE)
- European Trade Union Confederation (ETUC)
- Foliovision
- Food & Water Europe
- Forum Informationsfreiheit
- Foundation for a Free Information Infrastructure (FFII)
- Friends of the Earth Germany (BUND)
- Friends of the Earth Europe
- Fundacja Panoptykon
- GMB Trade Union
- Handwerkskammer für München und Oberbayern
- Instytut Globalnej Odpowiedzialności Polska (IGO)
- Irish Business and Employers Confederation (IBEC)
- Irish Creamery Milk Suppliers Association (ICMSA)
- L'Association EDA (Environnement et Développement Alternatif)
- Maison du Peuple d'Europe - Huis van het Volk van Europa
- Pacte Civique
- Sindikat Vzgoje, Izobraževanja, Znanosti in Kulture Slovenije (VIZ)
- Standing Committee of European Doctors (CPME)
- Stop TTIP UK
- Trades Union Congress (TUC)
- Transatlantic Business Council (TABC)
- Transatlantic Consumer Dialogue (TACD)
- Transport & Environment
- Umweltinstitut München
- Unite the Union Ireland Region
- Verband der Automobilindustrie (VDA)



- Verbraucherzentrale Bundesverband e.V.
- Women in Europe for a Common Future (WECF)

## Leden van het Europees Parlement

Neena Gill, lid van het Europees Parlement (S&D)

Yannick Jadot, lid van het Europees Parlement (namens de Groenen/Vrije Europese Alliantie)

Anne-Marie Mineur, lid van het Europees Parlement (GUE/NGL)

## Individuele respondenten

Er werden 257 bijdragen van individuele respondenten ontvangen.

[1] Op 24 oktober spoorde de organisatie SomeOfUs haar leden aan om aan de openbare raadpleging deel te nemen. Veel van de e-mails in kwestie werden de daaropvolgende dagen ontvangen.

[2] De verschillende categorieën die worden opgesomd, kunnen elkaar aanzienlijk overlappen.

[3] Sommige respondenten stelden voor om de Verenigde Staten zinvolle, niet-vertrouwelijke samenvattingen van haar onderhandelingsstandpunten te laten verstrekken en de documenten van de EU en de VS op evenwichtige wijze openbaar te maken, zodat geen van beide onderhandelingspartijen een risico loopt.

[4] Een aantal respondenten verwees naar *Zaak C-350/12 P, Raad/In 't Veld*, arrest van het Hof (Eerste Kamer) van 3 juli 2014, nog niet gepubliceerd.

[5] Er werd nog een aantal suggesties gedaan in verband met toekomstige internationale onderhandelingen: er werd onder andere geopperd dat openbare raadplegingen moeten worden gehouden voordat de onderhandelingen van start gaan en nadat de Commissie van de Raad de onderhandelingsrichtsnoeren heeft ontvangen.

[6] Zo ontmoette het TTIP-onderhandelingsteam van de EU ten aanzien van chemische stoffen op 25 november 2014 EU-organisaties uit het maatschappelijk middenveld.

[7] Zie met name de reacties van de drie leden van het Europees Parlement waarnaar in de bijlage wordt verwezen.

[8] Desalniettemin merkte één respondent op dat een groot gedeelte van de onderhandelingen tijdens niet-openbare en "informele" bijeenkomsten heeft plaatsgevonden.





[9] Deze respondent verwees naar het volgende: OECD Trade Policy Paper No. 153, 'Quantitative Evidence on Transparency in Regional Trade Agreements' [OESO-handelsbeleidsnota nr. 153, "Kwantitatief bewijs voor transparantie in regionale handelsovereenkomsten"].